

Hoofdstuk 3

Geloof, waarden, ervaringen

Kennis en geloof

- Kennis is descriptief
  - Heeft betrekking op feiten
  - Is te rechtvaardigen
- Geloof is normatief
  - Heeft betrekking op voorschriften
  - Is subjectief
  - Geldt niet alleen voor religieus geloof

Normen en waarden

- Religie heeft betrekking op normen, waarden en ervaringen
- Maar heeft religie dan het alleenrecht in ethische kwesties?
- Welke rol spelen humanisme, ecologie en wetenschap?

Ethiek

- Het goede leven (deugdethiek)
- Het juiste handelen (deontologisch)
- Teleologisch:
  - Het welzijn van de groep
  - Hiernamaals (o.a. christelijke leer)
- Wetenschappelijke ethiek

Aristoteles

- Het goede leven (eudaimonia)
  - Kies het juiste midden
    - Bijvoorbeeld: dapperheid is het midden tussen lafheid en overmoed
    - Keuze afhankelijk van eigen positie
  - Kardinale deugden: moed, maat, verstandigheid en rechtvaardigheid
-

Natuurrecht

- Voorschriften voor het juiste handelen
- Cicero: "Er is een waarachtige wet, een rechte rede overeenkomstig de natuur, aanwezig in allen, onveranderlijk, eeuwig; zij roept de mens tot het goede door haar geboden en houdt hem af van het kwade door haar verboden"
- Tegenwoordig alleen nog in de katholieke kerk (verbod van voorbehoedmiddelen & euthanasie)

Plichtethiek

- Immanuel Kant: categorisch imperatief
- “Handel altijd volgens dat maxime waarvan je kunt willen dat het een universele wet zou zijn”
- Tegenvoorbeeld: moet je een moordenaar die vraagt waar een beoogd slachtoffer is de waarheid vertellen?

Utilitarisme

- Jeremy Bentham, John Stuart Mill: “Het grootste geluk voor de meeste mensen”
  - Teleologisch
    - Doel: maximalisatie van de optelsom van het persoonlijk geluk van de leden van de gemeenschap
  - Tegenvoorbeeld: tegen zijn wil opofferen van een persoon ter wille van het geluk van meer personen
-

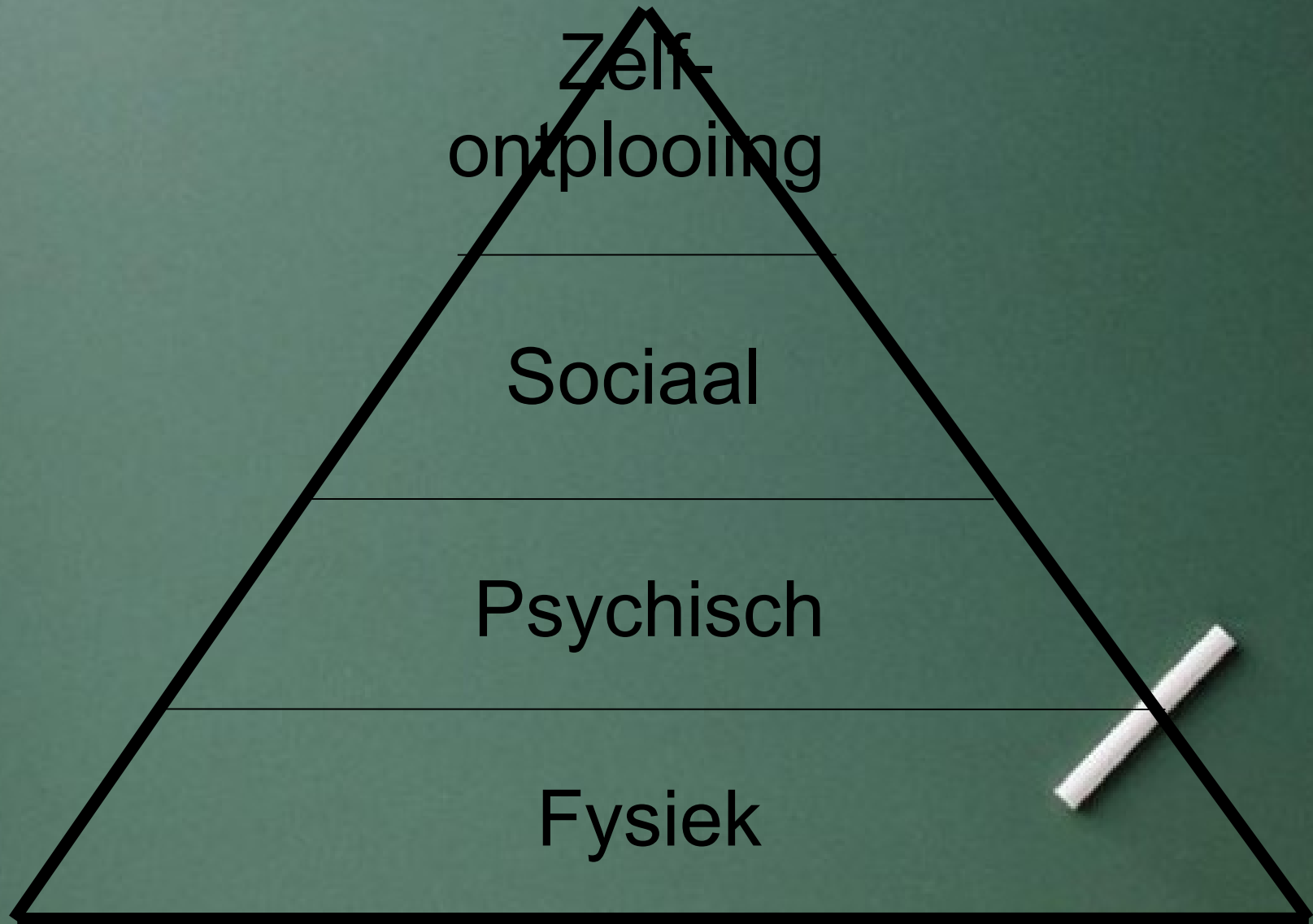

Normen en waarden

- Normen → waarden (tien geboden)
  - Kardinaal Simonis: “Eerlijkheid en integriteit zijn voorwaarden voor een debat over waarden en normen, niet de uitslag van dat debat.”
- Waarden → normen
  - Humanisme

Waarden

Piramide van Maslow

Procedurele ethiek

- John Rawls “A Theory of Justice” (1971)
- Hoe bepaal je wat rechtvaardig is?
- Onderlinge gelijkwaardigheid
- Persoonlijke belangen mogen geen rol spelen
  - “Sluier van onwetendheid”

Ethiek als wetenschap

A	B	zwijgen	spreken
zwijgen	A: 1 jaar B: 1 jaar	A: 5 jaar B: 1 jaar	
spreken	A: 1 jaar B: 5 jaar	A: 3 jaar B: 3 jaar	

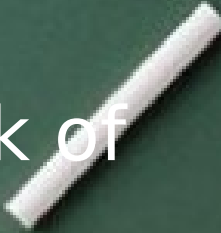
- Prisoner's dilemma
  - Robert Axelrod (1981):
    - Herhaalde uitvoering
    - Verschillende strategieën
  - → Tit for tat geeft beste resultaat
-

Ethologie

- Frans de Waal “Primates and Philosophers” (2007)
- Ook apen vertonen moreel gedrag
- Mensen zijn verwant aan apen
- → Moraal zit in de genen

Religieuze waarden

- Morele waarden
    - Niet exclusief voor religies
  - Taboes en spijswetten
    - Hygiënische voorschriften?
  - Instrumenteel te duiden of inherent waardevol?
    - Voor een ordelijk, overzichtelijk of waardevol leven
-

Modernisering

Reacties

- Positief: bestrijding bijgeloof, fanatisme, heksen-, ketter- en boekverbranding
  - Neutraal: verlies van waarden en opkomst van andere waarden
  - Negatief: verlies van religieus besef en gemeenschapszin
-

Religieus conservatisme

- Religie als bindende kracht
  - Tegenargumenten
    - Seculiere opvattingen: waardigheid van leven en natuur
    - Individualisering: emancipatie en bevrijding
    - Religies zijn zelf ook veranderlijk in de tijd
  - Kunnen religies met hun tijd meegaan?
-

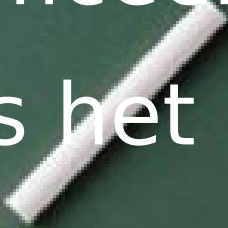
Religies als culturen

- Religie: gedeelde normen en waarden
  - Wat is het verschil tussen een religie en een cultuur?
  - Zijn culturen irrationeel?
  - Hoe onveranderlijk zijn culturen?
  - Is bemiddelen tussen culturen ten enen male onmogelijk?
-

Islamitisch snelrecht

- Religie wordt vaak gebruikt als rechtvaardiging van lokale culturele gebruiken (bijv. vrouwenbesnijdenis)
- Maar binnen een religie kun je vaak verschillende culturen onderscheiden
- De religieuze praktijk is niet direct uit religieuze geschriften af te leiden

Aziatische waarden

- Confucianisme:
    - Eerbied voor ouders
    - Samenleving gaat voor individu
    - Slechte heersers kunnen worden afgezet
  - China heeft de universele verklaring van de rechten van de mens geratificeerd
  - Tijdens de culturele revolutie is het confucianisme afgezworen
-

Samuel Huntington

- Culturen: volkeren of naties
  - Beschavingen: grotere gehelen met bepaalde religieuze traditie
  - Beschavingen niet verenigbaar
  - Onderlinge beïnvloeding zaak van machtspolitiek (bijv. regionaal bepaalde religieuze verdeling in Nederland)
-

Onveranderlijke culturen?

- Religieuze opvattingen zijn niet onveranderlijk
- Onderlinge afspraken zijn mogelijk
- Postmodernisme: verkeer tussen eilanden
- Pragmatisme (Rorty): respect voor andere opvattingen, maar eigen opvattingen verdedigingswaardig

Vragen

- Valt er over religieuze waarden niet te onderhandelen?
- Hoe moeten religieuze mensen omgaan met een samenleving die niet op hun religie is gebaseerd?
- Kan een religie zomaar veranderen?
- Zo niet, hoe moet men zich dan aanpassen aan maatschappelijke veranderingen?

Vragen 2

- In hoeverre kun je en mag je als religieus mens je anders gedragen dan je geloof voorschrijft?
- Hoe aanpasbaar zijn seculiere uitgangspunten en principes?
- Hoe moet je tot een gesprek tussen religies (culturen) komen?

